

ORADEA-MARE (N. VÁRAD)
3 septembrie st. v
15 septembrie st. n.

Ese in fiecare duminică
Redacțiunea:
Strada principală 375 a.

Nr. 36.

ANUL XXXI.
1895.

Prețul pe un an 10 fl.
Pe 1/2 de an 5 fl.
Pe 1/4 de an 2 fl. 70 cr.
Pentru România pe an 25 lei.

Comóra.

Cetate ademenitoare de verdéă, cu pajiște fragedă de primăveră; ici coalea câte un brădeț tiner formeză un con verde inchis. De ziduri îi slugesc câte veți cu ochii, brați 'nalți bătrâni și verii lor, fagii, ce tot mai sus și mai sus spre cer caută. La o parte spre apus se ridică bătrânul Coștila, cu turnurile-i trufase, cu stegulețe de jnepi, cu afundături 'nnegrite de fumul vremii, tăcut ca o cetate pustiită de dușmani, dar tot măreță, tot neplecată, tot privindu-te cu dispreț. Par' că din el răsună glasul poetului:

„Numai omu-i trecător
Pe pământ rătăcitor,
Iar noi locului ne ținem,
Cum am fost așa rămânem.”

La picioarele-i se 'ntinde armața de fagi, tineri brădeți, ce par' că anume stau la adăpost, in timp ce maturii s'au coborât departe in vale să dea piept cu omul. Și soroale spre apus, par' că nesăturat de această bogăție de verdéă, se furișeză prin Valea-Cerbului și rațele-i strălucitoare aruncă o mréjă aurie pe cóstele mai jóse ale Coștilei.

E liniște, nici vânt, nici șuer de mașini, nici glas de om, nimic; tăcere ca in mormânt. Și in asta tăcere adâncă, in astă frumusețe fermecătoare, pe care graiul omenesc inzădar se încercă a o descrie, tu, om trecător, jucărie a întâmplărilor, simți aceea ce se numește noțiunea vecinicii.

— Da, e frumos Coștila, sunt frumoși munții și câte comori n'au intr'ênșii, — îmi dișe moș Oplea, privind la ei cu jind.

Pe față citiai gelosia; clătinatul lui din cap îți

dicea: „Eu copilul de odinióră, am îmbetrânit și ei stau așa și vor sta încă mult!”

— Cum, dar cine să fi pus óre comori in ei?

— Hei! cine! N'avut cine, cređi? Dar pe aci intr'o vreme se ascundeau hoři de ai mari. Pe aice eră drumul negustorilor și boierilor la Brașov. Hoři le trimiteau respuns tocmai pe la București, că la cutare di și la cutare loc să le pregătescă atâtea și atâtea pungi de galbeni.

Și boierul séu negustorul pe care cădea păcatul, decă-i mai eră drag să trăescă, n'avea ce să facă, la badea trimitea banii. Apoi hoři ascundeau banii prin găurile munților, prin locuri neumblate. Cu vremea unii muriau, pe alții îi prindeau și banii au ramas in séma celui Necurat, cruce de aur cu noi!

— Ei, și n'a aflat nimeni vre-o comóră de acestea?

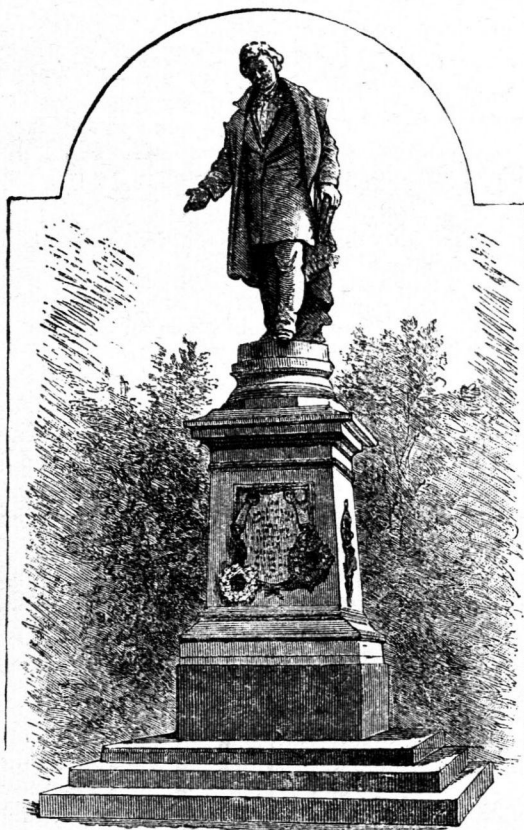
— Cum să nu afle! Au aflat, dar nu-i procopsélă de așa bani. Unii se smintesc, alții mor. Bună-óră a fost unul la Sinaia, a găsit o comóră. Mai avea, cređi, cineva bănet și case ca densusul? L'am apucat gol ca degetul, și așa de-odată, cine mai eră ca densusul! Și uite! nu s'a ales ađi nimica, până și némul i-a pierit!

Đicând acestea își suflă pe d'asupra palmei inălând o in sus, ca să arate că după cum n'a ramas nimic in palmă, tot așa și din averea celui ce aflase comóra.

— Dar de aicea din Bușteni

n'a găsit nimeni?

— Ba da, a fost unul Ilie. De felul lui eră vânător. Se spune că umblând el intr'o di așa cu frate-sau, prin munți, s'a răslețit unul de altul. De unde și până unde pe Ilie l'a prins un somn: cădea d'ânci-orele, nu alta. De, se dișe că el se tot rugă mereu la Dumnezeu să-i arate o comóră. S'a culcat Ilie, că

Statua lui Heliade in București.

Sinaia.

Mai frumos n'am fi putut incheia excursiunile din v^éra ac^ésta, dec^{ât} făc^{ând} în urmă o vizită la Sinaia. A fost par că actul final al unei piese care se termină cu o feerie strălucită.

Trenul pornind dinm^îne^{la} la cinci, natura impresur^ă încă cu v^{el} atmosfera, prin care străbăteau ra^{de}le s^orelui ce resăria de peste mun^{ți}. T^éra B^êrsei, cu frum^osele sale sate din ce în ce mai luminată, p^ărea un furnicar, în care mii de bra^{te} lucrătore ieșiră la câmp: în fa^{ta} n^ostră mun^{ții} negri-albastri formau par că un mur gigantic, în frunte cu Bucegiul, vecinică sentinelă a naturei.

Brașovul dispăr^u, ascund^{ându}-și t^ote frumuse^{țile}. Trecurăm în revistă t^ote suvenirile n^ostre din s^éra precedentă, salutarăm cu plăcere turnule^{țele} scipiciose ale villelor din Noa și nu peste mult ne infundarăm în Carpa^{ți}. Urcam și cum inaintam, priveliștea devin^{ia} tot mai frum^osă, tot mai largă, tot mai imposantă. Cea mai m^ăr^étă panoramă se ofere. apr^op^e de Predeal, din c^osta unui munte, de unde ve^{di} jos într'o prăpastie inspăimântătoare o admirabilă vale, incungiu^{rată} de o pădure de bra^{ți} și adăpostind în sinul ei edificiile de vamă.

Și iată sentinela! Doroban^{țul} cu pușca la umer salută intrarea trenului. S^ûntem pe teritoriul Rom^âniei. Iată și gara Predeal. Ni se viz^éză pasap^ortele și trecem prin purgatorul vizitării baga^{ge}lor, unde imbulz^éla călătorilor și secaturele finan^ților se 'ntrec a ne face suvenirⁱ. În sf^êrșit luăm loc pe calea ferată rom^ână, în giur de noi se vorbește mult fran^țuzește, conductorul strigă „Gata“ și trenul se pune 'n mișcare. Urm^éză dou^e sta^{ții}: Azuga, în o strim^tore de mun^{ți}, umplută cu stabilimente de fabrici, — apoi Bușteni, care ca po^{zi}ție, în umbra imposantului Bucegiu, la adăpostul unei păduri de bra^{ți}, face o impresiune incântătoare. Încă o cotitură și iată inaintea n^ostră, perla Carpa^{ților}, Sinaia.

Cea mai mare parte a călătorilor se dă jos. O mișcare plină de vi^étă din t^ote păr^{țile}. Unii în birje, al^{ții} pe pici^ore, urc^ă d^élul. În fa^{ta} imposantului otel Calraiman ne oprim și admirăm tabloul ce ni se înfă^șoș^éză.

Priveliște grandioasă. În mijlocul unor mun^{ți} urieși, un orașel compus din ville. Un cuib de raⁱu în adâncul Carpa^{ților}. De multe ori am v^êdu^t Sinaia, dar tot-dauna mi-a plăcut mai mult, căci este ca o feci^oră tineră, care din an în an se face mai frum^osă, mai incântătoare.

Eră la anul 1869, când am v^êdu^t înt^éia-^oră aceste locuri. Veniam de la București spre Brașov cu poșta, căci atunci încă nu esistă calea ferată; dar nu eră nici chiar Sinaia de astă^{zi}, ci numai o mănăstire, unde tră^geau călătorii cari treceau în Transilvania. De atunci și pân' acuma, într'un pătrar de secol s'a născut și cresc^ut orașul Sinaia, astă^{zi} unul din cele mai minunate eremitage pentru v^éra.

N'am să-i fac istoricul, ceea ce aș put^e pré ușor, servindu-me de lucrarea dlui G. G. Găletescu intitulată „Sinaia“, apărută tocmăi acuma. Se ș^{tie} de obște, că schimbarea ac^ésta mare, av^êntul colosal ce a luat Sinaia, se datorește regelui Carol și reginei Elisabeta,

cari în 1871 vizitând aceste locuri, au remas incânta^{ți} de frumuse^{țile} lor și au decis să-și facă aici reședin^{ța} lor de v^éra. Până să se termine castelul, suveranii au stat câteva veri în mănăstirea transformată spre acest scop. Într'aceste, Eforia spitalelor, autorisată de corpurile legiuito^{re}, a v^êndut locuri de ville în Vatra-Mănăstirei; încetul cu încetul, acele au început să se ridice, înmul^țindu-se din an în an, încât astă^{zi} este un oraș organizat în t^otă regula, cu primar în frunte. Aici pe-trece v^éra curtea din București, aice vin ministri ț^êrii și cei străini, cea mai mare parte din lumea cultă și bogată din ț^êra, crema societă^{ții} rom^âne care nu se duce să facă băi în străinătate.

Eră dinm^îne^{la} la șapte. Prin aleele umbr^ose numai câteva pers^one, pe promenada dinaintea casinei apr^op^e nime, chioscul de musică gol, bazarele numai atuncea se deschideau; numai stropitul fântănei săritore f^êșăia în liniștea generală. Lumea nu s'a sculat, ori cel puțin n'a eșit încă.

La câțiva pași de mine, doi unguri priviau Sinaia, incânta^{ți} de frumuse^{țile} ei. Și de sigur, cred^{ând} că nime nu-i înțelege, vorbiau entusiasma^{ți} de cele ce vedeau. „Așă ceva, ăse unul, nu este la noi în ț^êra“.

Într'aceste clopotele de la mănăstire au început să sune. Ne-am dus sus să asistăm la serviciul divin și să ascultăm corul. Până a se începe liturghia, am eșit pe balconul mănăstirei și ne-am delectat în admirabila panoramă ce se ofere de acolo, represintând t^otă Sinaia dimpreună cu mun^{ții} din impregiurime cari o impres^oră ca și o cadră strălucită.

Biserica e mică, cum s^ûnt t^ote în Rom^ânia, dar frum^osă. La serviciul divin a celebrat părintele stariț Nifon, om tiner eșit de la universitatea din Cernău^{ți}; corul a cântat escelent. Lume a fost multă, prin care am v^êdu^t pe dl prim-ministru L. Catargiu și pe al^{ți} bărba^{ți} cunoscu^{ți}, precum și dame din societatea naltă.

Făcurăm apoi o plimbare pe strada Carmen Sylva, în sus spre castelul regal și nu peste mult ajunserăm pădurea de bra^{ți}, udată de riul Peleş, care fuge turbat în jos la vale spumegând de furie că mâinile omenești i-au făcut atâte pedeci, formând cataracte artificiale și un lac pentru desfătarea lebedelor.

Aerul p^êtruns de mirosul bra^{ților}, murmurul riu-lui selbatic, uriașii mun^{ți} cari se ridicau în fa^{ta} n^ostră, ra^{de}le s^orelui ce străbăteau prin crengile pădurei intunec^ose, ne făceau o impresiune s^orte atrăgătoare. Și dând nișel la stânga, pe platoul unei rariște ver^{di}, la p^olele Bucegiului negru, în umbra pădurilor, zărim castelul regal, cu multele sale turnuri, numit Castelul Peleş.

Inchis de lumea din afară, prin o cotitură a muntelui și luminat de ra^{de}le s^orelui cari se resfrângeau în v^êrfurile castelului, acesta p^ărea un castel fermecat al poveștilor. Când l'am v^êdu^t ultima-^oră, primăv^éra abia sosise, natura încă nu s'a trezit de somnul ei de i^érnă, castelul eră lipsit pe dinafară de acea decora^{ți}une de flori, care acuma i făcea un colorit atât de gingaș și poetic.

Urcarăm pe admirabila estradă dinaintea castelului și lăsam privirea n^ostră să se desfeteze în giganti-cul tablou care se presintă vederii n^ostre. Incungiu^{rat} din t^ote păr^{țile} de mun^{ți} innal^{ți}, castelul avea înfă^șisarea unui cuib de ăine. O po^{zi}ție din cele mai pito-rești ce se pot intipui.

Și numai într'un târ^{diu} ne-a vinit g^ândul să dăm aten^{ți}une și decora^{ți}unii de flori, dintre cari ț^{ie}șnește și o fântână săritore și să admirăm arta grădinarului care a arangiat aceste tapete, ghirlande și buchete, cari in-

fățișau niște covore țesute cu mii de colori, ori atârnavau de la un stâlp la altul său surideau din imponentele vase de majolica.

Am fi stat încă mult locului, desfătându-ne în frumusețile ce ni se ofereau, dar muzica ce se auzea din vale ne invită într'acolo. Parcul era plin de lume, dar grosul publicului se plimbă în aleul dinaintea casinului, ascultând muzica militară care cântă din pavilion, iar alții ședeau pe terasa cafenelei și de-alungul promenadei, formând diverse societăți la niște mese, unde se serviau beuturi obișnuite înainte de dejun.

Luarăm și noi loc, privind lumea elegantă care defila înaintea noastră în sus și 'n jos. Dame din societatea naltă, bărbați distinși, civili și militari, publicul Sinaiei și cei veniți cu trenul de plăcere pentru ziua aceea, își făceau preumblarea de „dimință“. Multe grații, multe toalete frumoase și în deobște o conversație veselă. Ceea ce ne-a surprins mult, a fost că limba franceză s'a auzit puțin. Nu știu fost-a acesta numai o întâmplare sau în adins. Un prieten afirmă, că în adevăr acesta e o reformă în societatea din București. O să vedem.

La orele douăsprezece, muzica a încetat și publicul s'a dus la dejun. Când am intrat în sala de mâncare a otelului Calraiman, aproape toate locurile erau ocupate și numai prin grația dlui „tal“ am putut căpeta o mesuță. Dejunul a fost escelent, serviciul elegant și prompt, plata moderată. De și sala era plină, nici un șgomot. În timpul dejunului s'a prezentat și o tarafă de lăutari italieni și unul din ei a cântat frumos niște române.

După dejun ne-am dus să facem o plimbare prin Sinaia. Mulțimea vellelor și frumusețea particulară a fiecăreia au făcut ca timpul să ne treacă repede. O adevărată plăcere artistică, ce te încântă și te incatenă. Progresul e mare. O mulțime de ville nouă, din ce în ce mai frumoase și toate impregnate pe parcuri.

Sera la cinci muzica militară iarăși a început să cânte în parc. În scurt timp s'a adunat și publicul. Acum înse tabloul a avut un colorit nou: mulțimea de copii cari se jucau pe ierba verde într'un loc anume destinat pentru ei. Erau interesante și costumele doicelor, îmbrăcate cu o mantea lungă și largă, pe cap o mașnă, atârând până jos două panglice late.

La șapte muzica a încetat și lumea s'a dus la mesă. După mesă parcul și totă Sinaia, avea o privește minunată: lumina electrică respândia asupra întregului un farmec admirabil. Villele, arborii și mănăstirea de sus, plutiau par că în o atmosferă fantastică.

Luarăm o birjă și iute sus spre castelul regal. O privește feerică! Castelul iluminat *à giorno* strălucia într'o pompă orbitoare. Brații încântați șopteau misterios. Peșul plângea clocotind că nu putea sta locului. Iar bătrânul Bucegiu veghia fericit că poate să admire atâta frumusețe...

Inse trenul pornește. Iute la gară! Și plecarăm. Dar totă noaptea vedeam tabloul pe care-l părăsiram atât de repede.

IOSIF VULCAN.

A ști să faci onorurile acasă la tine, este a ști să uiți că ești stăpânul casei.

*

Banul? Când nu-l am, știu ce valoare are.

*

Sistemele nu sunt nimic, operele sunt tot.

Ilustrațiunile din nr. acesta.

Statua lui Heliade în București. Printre puținele statue, care decorază capitala României, statua lui Heliade Radulescu, pe piața din fața universității, este cea mai veche. Ea înfățișează pe ilustrul părinte al literaturii române stând în picioare, nițel cam plecat înainte, cum avea obiceiul, vorbind elevilor sei.

Bismarck. Cancelarul de fer anul acesta ș-a serbat aniversarea de 80 de ani. Din incidentul acesta îi publicăm portretul, care îl reprezintă în cabinetul său de lucru.

LITERATURĂ și ARTE.

Sciri literare și științifice. Dl Al. G. Găletescu, șef de serviciu la eforia spitalelor în București, a scos la lumină o broșură intitulată „Sinaia“, în care face, pe documente vechi, istoricul acestei încântătoare stațiuni, începând de la 1695 până în ziua de azi. — *Dl dr. H. Mitrea*, originar din Reșinari, iar acum locuitor în Viena, a dăruit secției zoologice a muzeului din București o colecție de pești, reptile, amfibii și crustacee adunate de dsa în insulele Celebas și Sumatra. — *Dl Aureliu Trif*, colaborator la ziarul „Dreptatea“, roagă pe cei ce au adunat abonați pentru traducerea sa „Reamintiri din Turcia“, să-i înapoieze cotele de abonament. — *Dl Arseniu Vlaicu*, profesor în Brașov, a scos la lumină o lucrare intitulată: „Merceologia și Tehnologia pentru școlile comerciale profesionale și studiiu privat“. — *Dl Dr. E. Dăianu*, din redacțiunea ziarului „Dreptatea“ publică invitare la abonament, pentru „Cartea Durerii“ de Emil Bougaud, tradusă de Iacob Nicolescu. Prețul 1 coronă.

Academia Română a ținut prima sa ședință săptămânală după vacanțe vineri la 30 august n. Inteu s'a luat act cu acel mai adânc regret de mórtea lui dr. Brândza, fost membru al Academiei. Apoi dl general Fălcoian, în numele tuturor, a mulțumit dlui V. A. Urechia pentru interesul și activitatea ce a depus la congresul limbilor romane, ce s'a ținut anul acesta la Bordeaux. Dl Urechia a răspuns mulțumind pentru elogiile aduse și făgăduind, că și pe viitor va continua să fie nutrit de aceleași sentimente ca și până acum.

Enciclopedia Română. Din raportul comitetului Asociațiunii transilvane, prezentat adunării generale din Blaș, aflăm că publicarea acestei Enciclopedii, despre care am scris și noi mai de multe ori în colonele foi noastre, este asigurată. Acesta publicațiune se va redigă după sistemul așa numitelor „Lecsióne de conversațiune“, cari la alte popore au devenit scrierile cele mai populare și aproape indispensabile și a căror lipsă se simte mult și în literatura română. „Enciclopedia Română“, după cum însuș titlul ei arată, va fi o publicațiune de caracter eminent național și se va ocupa în primul rând cu cestiunile de interes curat românesc, oferind în formă lexicică o fidelă oglindă despre întreg trecutul și prezentul poporului român și totodată va căuta a da publicului nostru cetitor un bun sfetnic și conducător pe toate terenele științelor și artelor. Directorul acestei publicațiuni e dl dr. Corneliu Diaconovich, care a angajat până astăzi aproape o sută dintre cei mai valoroși scriitori români, printre cari numeroși membri ai Academiei Române, profesori uni-